

نومرو : ۱۱۹

اداره خانه

ایستانبول، جغال اوغلی، دائرة اجتهاد

تهلهفون نومروسی : ۸۶۵

" Idjtihad " Constantinople

بشنجی سنه

اجتهاد

۹ تشرین اول ۱۳۳۰

آبونه

سـ لک ا لقی آیلق

تورکیا ایچین ۵۴ غروش ۳۰ غروش

بمالک اجنبیه ایچین ۱۵ فرانق ۸ فرانق

نسخه سی ۵۰ یارمه

حریت فکریه ضادم

علمی، ادبی، اجتماعی هفته لقمجموعه

مدیر مرخص : الرهامی صفا

« های » قریه سنده دنیایه کلمشدر. تولدننن برقاچ کون صوکره ذتاً خسته اولان والدهسی « سل الرنه » دن وفات اتمشدر. دهقارت، بنیه سنک ضعفیتی، کوکس خسته لغی والده سندن میراث اوله رق قازانمشدر. سکر یاشنه قدر هر درلو مشغولیت فکریه و بدنیه سنه مانع اولونمش؛ یالکیز بنیه سی تقویه ایدلک متصدیلر برحق تدابیر مادییه مراجعت ایدلشدر. بعض اطبا بوجیلر چوجوگ پک کنج یاشنده توله جکته ذاهب اولمشلردی. بواخباردن متأثر اولان پدری دهقارتک رفاه واستراحتی ایچین یک بویوک فداکار قلرده بولومشدر. دهقارت دیرکه:

« والدهمدن بکامیراث اوله رق صولوق بر بکیز ایله قوری بر اوکسوروک قالدی. بوحالی پکرمی یاشنه قدر محافظه ایتدم. بوتون طبیلر پک کنج ایکن حیاته وداع ایده جکمی بیلدریدلر. » فی الحقیقه، دهقارتک سبب موتی بر « احتقان الرنه » اولمش ایسه ده کنج ایکن دکل بلکه سنی تقریباً یاریم عصری دولدیردقندن صوکره تومشدر.

یواکیم دهقارت، اوغلنه قلمبده درین بر محبت بسله زدی. اونک صحت و سلامتی ایچین میاننده هیچ برشی اسیر که ممش؛ حکیملرک توصیه سی اوزرینه اونی دائماً تمیز و مغدی ماده لرله تقدییه چالشمشدر. دهقارت، بواهتمام سایه سنده سکر یاشنه دوغری وقتندن اول یتشمش، کزیده بر محصول اولمشدر. دهقارت، کوچوکلکندبری بوتون اشیا به قارشی روحنده تسکین اولونه ماز، درین بر تجسس دویمشدر. کوزینه ایلیشه ن اُک عادی خصوصاتک ماهیتی اکلامتی، ترکیبده دسترس اولقی قصیدیه محیطنده کیلری بر سوری سؤاللر ایله اشغال ایتمکدن کری دورماشدر. اونک استمزاج و « نیچین؟ » لرندن بویوک بر ذوق دویان پدری اکثریا کندیسنه « کوچوک فیلسوف! » دیردی.

رهنه دهقارت، صحتده کی نقصانیتدن دولایی مکتبه او قدر ایرکن باشلا تلامشدر. ۱۶۰۴ ده ژوئیتلر طرفندن اداره اولونان « قولله ژ دولانه » College de la flèche اسمنده کی مشهور بر مکتبه کوندلشدر. بوراده لاتین واسکی یونان لسانلریله میتولوژی، تاریخ قدیم، الهیات، علم اخلاق، ریاضیه، شعر و فلسفه اوکره ندی. مکتبده ایکن شعره قارشی کندینده درین بر هوس کورولمشدر. بوشعر ذقی اونک بوتون مدت حیاتتی اشغال ایده جک وسعتده در. حتی صوکره یازدینی اثر بیلر منظوم در.

دهقارت قولله ژده کی بوتون ساعات مساعیسی یاتاقده کچر مشدر. والده سنک سجاایای تفریحیه سنه تماماً توافق ایدن ضعیف وجودی بر کون اولسون خسته لشمز قاله مشدر. هر کونکی مذاکره و درس زمانلرینی طاقتمز بر حالده تعقیب ایده بیلمشدر. صاحب لری اویقودن او یانیر اویاعماز صیحاق یاتاغنک ایچنه اوطوریر، یورغانی باشنه قدر چکر، بوسورتله وظیفه لرینی یاپار، اوقور یازار، صوکره تکرار یاتار؟ مقتدر اولدینی تدر اویوردی. اکثری بوش قالدینی زمانلر تهله کی ومضر عاملر

کیمسه نی اوطوریور کوره مزسکیز! هر کس معیشتی چویکلکنه، بازوسنک قوتنه مدیون. صحنه مسابقه ده کیم قازانیرسه او یاشایه جق. بویله اولونجه او خلق ناصل چالشماز؟ ناصل قوشماز؟ فقط، بر مملکت اهالیسی ده کندی حالنه بیراقیلر، اوکا سرمایه مساعی ویرلنرسه ایشته اویله، جده خلقی کی قهوه خانه پیکلرنده اویوقلار! اصل هنر، قورویان دامارلره سیاله حیاتیه اساله ایتمکده..

« جیوتی » ده شمندو فراستاسیونک تام قارشیسنده بویوک بر بیراخانه وار که یاری بیاض، یاری ماوی بویلی!.. یونانی دوستلیمزک زمرله قدر آل اوزاتمش اولدوقلرینی کوردیکم زمان اظهار حیرتدن کندیمی آلامادم. دوشمانده اولسه دوغروی سوبلیه جکم؛ بوملت، حقیقه تجارت ایچین خلق ایدلش.. بزلر، زواللی بزلر ایسه بر مرکوزیت مریضه ایله کوزلریمزی حکومت قاپوسنه دیکمش، اورادن لطف و احسان بکلرز.. زواللی بزلر..

۱۰ ژیران ۳۳۰ - بحر محیط هندی سامی زاده ریا

رجال فن

هاروهی - دهقارت - یاتقال - اویژهن - نیوتون - لابنچ - لورن دوجوسیو - بوفون - دلامبر - لینه - قوندورسه - لاووازیه - لاپلاس - کوویه - لامارک - آمپر - اتین ژوفرواستن ایلر - کهبلوساق - برژلیوس - آراغو - ژان بابتیست دوما - داروون - اوکوست لوانو - قلدوبرنار - ژوزف برتران - پاتور - تیه ران - برتهلو.

دهقارت

رهنه دهقارت، رهنده بریتانیا پارلمنتوسی [*] اعضاسندن « یواکیم دهقارت » نامنده بر ذاتک اوچونچی اوغلدی. ۳۱ مارت، ۱۵۹۶ تاریخ میلادیسنده « تورهن » جوارنده کی

[*] بوراده کی پارلمنتو مجلس مبعوثان دیمک دکلدر. انقلابدن اول فرانسه ده بر طاقم « دیوان عالی » لر موجوددی. بونلر کرک حقوق و کرک جنائی منازعیه اولان مسئله لری صورت قطعده حل و نتیجه یه کوره حکم اعطا و تبلیغی ایله مشغول اولورلردی. بومحکمه لرده اوچ دائره موجود ایدی که، برینه « مجلس عالی Grand chambre » و دیگرینه « استدعا دائره سی Chambre des requêtes » اوچونچیسنه ده « مستطلق دائره سی Ch. des enquetes » دیرلردی.

صره سنده کوستریله ن الکماء، علم نجوم «و علم سحر Sicence des mages» [*] کی مباحثی ده مطالعه ایدردی .

ده قارت، کورونوشده متین برتبل ایدی. فقط، فکرینک تمیه سی ایچین غایت معتدل بر سیدی ن کری طور مامشدر . اک زیاده «میخانیک» ایله اشتغالی سوهردی. بالخاصه بومراق قولله ژ دولافله شده کی حیاتنک صوک سنه لرنده ده شتله کنیدیسی کوسترمشدر . فلسفه و اووقتک فی ایله توغلی کنیدیسنجه مبرم بر مجوریت طانیشدی . ۱۶۱۲ ده مکتبدن نشأت اییدیکی آن اون آلتی یاشنده بولونیوردی . ده قارت مکتب حیاتندن بحث ایدهرکن دیرکه :

«... بوتون آرقاداشلریمک اوکره ندکلی شیلرک هپسنه بنده واقف اولدم . لکن ؟ رفیقلم آراسنده پک پارلاق و پک مراق انکیز اعتبار ایدیلن بوتون کتابلری مذاکره و مناقشه ایدهرک کوزدن کچیردیکم حالده بنی مکتبده اوقوتدیریلان دزسارک هیچ بری خوشنود ایدمه مشدی . « بویه بر فکر ثابته مالک اولان قارت کتابلری بر طرفه براقوب حقیقی بالذات کتاب طبیعتدن اوقومغه قرار ویرمشدر .

ده قارت علوم آراسنده یالکیز ریاضیه یی، انسانلر آراسنده ده کنیدیسندن برایکی یاش بویوک اولان «مه رسه ن» نامنده برکنجی سومشدر . مکتبده ده قارتک «مه رسه ن» دن باشقه رفیقی یوقدی . بناء علیه ، معاصرلری میاننده اک زیاده مطالعه ایدن ده قاتدر . سیاحتیه پک مراقلی ایدی . حیاته اک فائده لی اولانک تحصیلی توصیه ایتشدر . اون یاشنده ایکن لاله سیله یرلکده پارسه کلدی . بوراده موجود افاده میلردن برنده کبار عائله لره لازم اولان دانس ، آته بینمک واسقیریم کی خصوصاتی ده اوکره ندی . بوتون کنجیلر کی اوده بوصورتله بر آرز سفاشته آلیشدی . منور و ذکی کنجیلرک رفاقتندن خوشنود اولور ایسه ده برچوق و قتلری منزویانه کچیرمشدر . پارسده مه رسه نک توسطیه ریاضیه عالمرندن میدورژی طانیدی . تدقیق و تتبعله مشغول اولدینی آنلرده دوستلرندن هیچ بری اونک موجودیتندن خبردار اوله مندی . حتی بردفعه سننده اوقدر اوره دن غیب اولمشدی که ، آرقاداشلری اونک پاریس ترک ایدوب بریتانیاه کیتدیکنه ذاهب اولمشلردی . سن ژرمنده طوتدینی

[*] قرون وسطاده برچوق حکما سحره اعتماد و بونی بر علم صورتنده تاقی ایشلردی . نبطی وکلدانیلر زماننده ، مصرده اسکندریه مکتبی تأسس ایتدکن صوکره یوعلمه توغل ایدهن برچوق ذوات واردر . حتی حکمانک برچوغنه پریلک بیله اسناد ایدلشدر . ابن خلدون بو علمی شویله تعریف ایدیور : « علم مذکور بر طاقم استعداداتک کیفیتنی بیلیمکدرکه انلره نفوس بشریه یا بغیر معین و یا خود امور سماویه دن بر معین ایله عناصرده تأثیره مقتدر اولور . قسم اول یعنی بغیر معین اولان سحردر و قسم ثانی یعنی بر معین سماوی ایله اولان طلسماتدر .» مقدمه ابن خلدون

بر او طه ده میدورژک نظارتی آلتنده ایکی سنه متمادی ریاضیه یه چالیشدی .

ده قارت، حقوق «پواتیه» ده تحصیل ایتشدر . موسیو «بوسیر» ده قارتک سچلی اوزرنده ، بوسنه لرده ، لاتینجه یازیلی برمدحیه کوردیکنی سویلر . ۱۶۱۶ دن صوکره سائر علملر ایله توغلان و ازچکدی و کوالی اوله رق فلمنکده پرنس «موریس دوناسا» نک قومانداسی آلتنده عسکر اولدی .

جنرال موریس دوناسا ، عالمرله مناسبانده بولونمی پک سوهردی . ده قارتک عسکره کیرمک نیتی جنرالک بوتوجهی ده ازیاده آرتدیردیغه شبهه یوقدر . بر آرز صوکره اسپانیاولمکن آراسنده متارکه وقوعه کلدی . ده قارتک یکانه املی اجنبی مملکتلرک هپسنی بر بر کریمک و بوصورتله مختلف قوملرکلی صنعتلری کوزیله کورمکدی . بو آرزو ، انک نهایت ، اونک مختلف عالمرله مناسبانه کیریشمه سنه وسیله تشکیل ایتدی . «برده» ده کی ایکی سنه لک اقامتی مدتیجه یه ریاضیه مسائلی حل ایله اوغراشدی . برکون «برده» ده کزینیوردی . فلما اوزرینه آسیمی دوران بویوکیه بر لوحه نک اطرافنه برچوق آدملر ظویلا نمشدی . بو اجتماع نظر دقتی جلب ایتدی . بر یر بولوب غلبه لکک ایچینه صوقولدی . یاننده بولونانلردن برینه بو اعلانک نه دن عبارت اولدیغی صوردی . پک نازک و ملتفت بولونان مخاطبی مسئله یی ایضاح ایتدی . برهنده سه مسئله سنک حلی مطلوب ایش . بر قاچ کونه قدر کتیریلیرسه طبیعی مکافات ده ویریه جکمش . ده قارته ایضاحات ویرن ذات «قوله ژر دودورده فت College de Dordécht» ک ممتاز ریاضیه معلملردن «ایساق به آقان» ایدی . معلم لطیفه مقامنده کنیدیسنکده بو مسابقه یه اشتراک ایدوب مطلوب اولان مسئله یی یارین کتیرمه سنی سویلیدی . کنج اورادن آیریلدی . ایرتسی کون به آقانی بولدی . و حل ایتدیکی مسئله یی معلمه کوستردی . ده قارت بو مهم مسئله نک حلنده تمایله موفق اولمغه برابر افاده سننده ده پک خوش بر آهنگ بدیی موجودی . استادک بو افاده ، بوقدرت حل خوشنه کیتدی . آرتق کنج ضابطایله دوست اولمشلردی .

ایکنجی سنه نک نهایتنده ده قارت آلمانیا یه کیمک ایچین فلمنکی ترکه مجبور اولدی . بو ایشلرده اوتوز سنه محاربه سنک ایملک دوره لرنده حاضر بولندی . بوندن صوکره کچن اوچ سنه طرفنده هیچ بر شیئی یایمغه موفق اوله مادی . ۱۶۱۹ ده پرنس ناسساون مفارقتی متعاقب فرانقفورته ایکنجی فردیناندک رسم تتوجنی کوردی و باویرا حدودی اوزرنده کی «نویبورغ» ده توققه مجبور اولدی . بوراده اکله جک برشی ، درلشه جک بر رفیق بوله مادیغندن ساکتانه یاشایوردی . نویبورغک هوا سی پک صوئوقدی . هرکون کوچوک بر صوبا ایله ایصینان جرّه اشتعالنده ندیمه روحی اولان تفکراتیه باش باشه قالیوردی .

ده قارتک کنجلیک حیاتی کوزا وکننده بولندیریه جق اولورسه ، بوقدر خیالی وریقی برچوجو غک تاصل اولوبده حقیقت پدشنده

«ده نيز» دن ايتالياده مشهور «لورن» كليساسنه قدر ماشيا كيتكي نزارايتدى . وسياحته باشلادى . بونى متعاقب حياتينه هپ مسائل رياضيه حليه كچمش ، وهادنن كلن بو صدانك ويرديكي جسارتله زمانده موجود اولان فلسفه يي اصلاحه حصر دقت ايتلدر .

۱۶۲۰ ده تجور براهه نك وجوده كيتردى آلات رصديه يي كورمك آرزوسنه دوشدى . ۱۶۲۱ ده ايسه مونتانى بلاش عاربه سنده حاضر بولوندى . يركون صندال ايله كزركن قايقچيلرك گنديسنه سؤقصدده بولنه چقلرنى كسيدره رك قلينچي چكدى . وچوبكلكي سايه سنده خصلرنى مغلوب ايدره رك ساحل سلامت چيقدى . عين سنده ده شارستانه كچره رك قونت بو ققوئى نك اداره سى آلتنده مورويا ، سيلزيادن هواسنيانه قدر كيتدى . وبوتون بحر بالطق ساحلى دولاشدى . ۱۶۲۱ دن ۱۶۲۲ يه قدر كچن زمان آراسنده مغلوب دردنچى فره دريفك زوجه سى ايله قيزلرى لوئيز واليزابه ته تقديم اولندى . بورادن صوكره برتاليايه كيتدى . آتاپ طريقه فرانسه يه عودت اينجه يه قدر ايتاليايه وسائر ممالكه اوغراى . آتاپ داغلرنى كچركن «مبحث الجو» ه عائد تدقيقاته باشلادى . و«مون رسته تيز» ك ارتقاعنى حساب ايتدى . ۱۶۲۳ دن ۱۶۲۵ قدر بچن زمان ايتالياده سياحته باشلادى . بوندن صوكره اوچ سنده قدر پارسيه قالدى . ۱۶۲۹ ده تكرر فلمنك كلارك بوراده يكرمى سنده قدر رياضى ، حكى وفيزيولوژيك تدقيقاتنده بولوندى . لكن بوغيويشتن ابوينى قطعيا خبردار ايتمه مشدر . آره صره اونلر مسئله يي مكنوبله اكلامشلدرد . قوللاز رفيق «مه رسته ن» غايت مشهور بر الهيات عالمى اولمشدى . ده قارت ايله مخبراته دوام ايدىورلردى . مه رسته ن ده قارتك پارس اياچيسى ايدى .

ده قارت هركون اون اون ايكي ساعت اويور . صباحلرى ياتاقده چالخير . زوالده طعام ايدر . بعده ساعت درده قدر قونوشور وباغچه سيله مشغول اولوردى . برآز صوكره آتخير قيرلرى دولاشوب خانه سنده عودتدن صوكره كيجه دن بر ساعت اول مطالعه يه باشلاردى . رفيقلردن موسيو بالزاقه يازدينى مكنوبده ديركه :

«بوراده هر كسه بيكانه اوله رق ياشامق المده در . هركون بر سوري خلق آراسنده طبق سزك اقامت كها كزده كي خيابانده كزديك كز كبي ساكناهه دولاشيوردم . يولارده راست كلديكم كيمسه لر بنده عذيله اورمانلر كزده كي آغا جلري وباخود بزم صحرا ده كي سورولرك تاثيرنى براقيور . بو اصنافك ولوله سى بر نهرك چاغلتنه مدن فضله استراحتى سلب ايدمه ضرر . اكر بعض كره بونلر كه ايله مشغول اولدقلى رنه دقت ايدمه رسته م بونده ده عين سزك تارالرك كزده ايشله ين چقچيلرك فعاليتنى تفيتشده ويدوغكز ذوق حس ايدمه رم . چونكه ، بوتون بوتون بومشغوليتلردن مقصد ، بنمشو اوطوردنم يري سويلك واحتياج جارى تدارك ايتمكدن باشقه برشى دكلدر . اكر سز باغچه لركزده ميوله رك كاله ايروب بوبركتي مشاهده ايتديك كز زمان برلندت دويويورسه كز ، مامول ايدرميسكز كه ،

يورولديغنه حيرت ايتمه مك قابل دكلدر . او فلسفه ايله اشتغاله ، اكايتدا رياضيه دن باشلامشدر . حقيقتى اله كچيرمك اميدى يالكرز جبر وهندسه ده بولمشدر . ده قارتك دوشو بجه سنجه رياضيه طبيعتك بوتون حقيقتلرنى ميدانه چيقاره بيلمك استعدادى كوسترمكده در .

ده قارت «رياضياتى ، ديور ، چوق سوه رم . چونكه ، اونك دليللرى ، بدهات ويقينائى جامعدر .» فكريتك بو قطعنه ده قارت پك صوكره مطلع اولمشدر . نوييورغده كي اقامتدن اول رياضيه نك ميخائيكى صنفلردن باشقه بر شيدنه يارامادى غنه ذاهب اولمشدر . كتابه سنك منارنده نوييورغده كي يالكرزلى ومشغوليت فكرينى خاطر لائق اچين شو قيد موجوددر .

«قيشك بوش زمانلرنده اسرار طبيعتى قوانين رياضيه ايله مقايسه ايدىور وهر ايكي سزك اسرارى عين اساس ايله ميدانه مقابله ايله جكنى اميده جسارت ايدىوردى .» [**]

ده قارت حكمت طبيعيه يي رياضياته اداخل ايله پك چوق اوغراشمشدر . «عقلنى انا اداره ايدمه بيلمك علومده وحقيقتى آرمق اصولى حنده نطق Discours de la Methode pour bien conduire sa raison et chercher la vérité dans les sciences [**] ناميله يازدينى بر اثرده بو خصوصلرى ايضاح ايدمه ركن دييوركه :

«اساسلرى بو قدر قوى اولدوغى حالده بونك اوزرينه اوندن ده بايو كسك بنانك قورولمادى غنه متعجب ايدم حاله كه اسكى پت پرستلرك اخلاق دن باحث كتابلرنى ده بالعمكس قوم وچامور اوزرينه قورولمش شتمم اينه يه بكنزه تيردم . بو اثر لرفضيتى پك چوق بوكسليتلر . وبونلرى عالمده موجود بوتون ايشانك فوقنده گوسترلرده نلردن» عبارت اولدوغنى لازم كلدكي قدر آكلتمازلر .

ده قارت بو اصولى اك ابتدا جبر وهندسه يه تطبيق ايتدى . بو فكري مشغوليت ائناسنده بركيجه روئياسنده ماصه سى اوزرنده لاتينجه بر كتاب كوردى . اوراده شويله بر قيد واردى . [***] «حياتده تعقيب ايدمه چكم يول بودر . Quod vitoe sectabor iter بوروئياى بروحى كي قبول ايدمه رك تشرين ثانى نهايته دوغرى

[*] In otüs hibernis Natura mysteria Companeus cum legibus Malheseos utriusque arcana eadem reserari posse ausus est sperare.

[**] بو اثر فرانسزجه اوله رق ده قارت طرفندن يازلمشدر . ايلك دفعه ، ۱۶۳۷ ده la geometris, les meteres, La diapterique ايله برلكده بر جلد اوله رق نشر ايدلمشدى .

[***] بوكي حالده مشاهيردن برچو غنده تصادف ايدلمشدر : سقراط افعال والفاظى كنديسنه تلقين ايدنه بر جنك موجودينه اينانمشدى . قريستوف قولومب آمرىقايى كشف ايتسى اچين سمادن كنديسنه دائما خطا بده بولونيله يغنه قانع اولمشدى . فيلسوف باقون كشفياتك تلقينات رحمانيه يه مربوط بولونديغنى ظن ايتمشدى .

دهقارت ، اثريئك موفقيتي حياتده ايكن كوردی .
« دالبر دوک دولوئنه » ، تاريخ فلسفهده پک مهم
بر موقع اشغال ایدن « فلسفه اولیه عائد تفکرات
Meditations de prima philosophia » نی ؛ قله رسولیه
ایسه « اعتراض وجوابلری » فرانسزجه به نقل ایتدیلر .

صبحی ارهم .

تصحیح . — کچن نسخه نك ۳۳۳ نجی صحیفه سنك ايكشجی
ستونی شو طرزده اوقونه جقدر :
« شریانی نك تنفسه معاونتده بولونان « صغیر » اسمنده کی .»

عجبا نه منزله ؟ . . .

- دائماً فخر ایچنده ، هپ مغرور ؛
- عجبا نه کله آی بشر ، بوغرور ؟ . . .
- طبع ، اخلاق ! . . .
- عادتک پاپوس !
- حسن و آنم ؟
- زوالی عربان ، صوص ! . . .
- زینم ! . . .
- کورمه دم نه در ، قائمی ؟
- قوتم ! . . .
- کوز یاشگمی ، شمه گمی ؟ . . .
- صنعم ! . . .
- عالمک مقلدیسك ! . . .
- ناطقم ! . . .
- هپ یالان .. قیصیلسه سسك !
- موجودیم ! . . .
- انتقامی ، خلقتده ؟ . . .
- مکرم ! . . .
- سرقتکله ، جنتده ؟ . . .
- مشققم ! . . .
- لاشه ، قان دکلی غداك ؟ . . .
- صادقم ! . . .
- برکوپك قاداری ؟ . . . اوتان !
- مدنیت : سفالت ، اکلنجه ،
- قوردیفك هر حکومت : ایشکنجه . . .
- داهانهك وار ؟ . . .
- ؟ . . .
- نیچون سکوت ایتدك ؟ . . .
- ایکی شی وارکه ، سوله یلمده سوین ؛
- افتخار ایله سین بونکله آدك :
- برسلاحک و برده شیطنتك ! . . .

۱ . سیف الدیمه .

بن ساحل لریمه یاناشان و بکا اوروپا ایله هندستان محصولاتی
کثیردن سفاش تجاریه یی کوردیکم وقت سزدن دهآ آز ذوقیاب
اولورم ؟ دنیاده عجبا بوندن حر یاشانه حق برهملکت وارمی در ؟
دهقارت بوسریستیدن استفاده طریقه کیده رنک فلمنکده
امرار ایتدیکی یکریمی سنه ظرفنده برچوق اثرلر میدانده کتیر-
مشدر . بولردن ایلك اثری « عقلک اداره سی حقنده قواعد
Les regles pour la Direction de l'Esprit » در .
بوکتابده ، دهقارت ، اصولک بوتون قواعدینی پک کوزل ایضاح
ایتش ؛ فزیک و ریاضیاتده کی استعمال قطعینی مثال لرله کویستر-
مشدر . تاام قالدان بو اثری ۱۷۰۱ تاریخ میلادیسنده نشر
ایده بیلدی . ۱۶۳۳ ده « کتاب عالم ویا ضیا Traité du monde ou de la Lumière
عنوانیله بر اثر دهآ
یازدی که ، بونک پلاتی ده اصولنده تکرار ذکر ایتشدر .

دهقارت « کتاب عالم و ضیا » سنده کره ارضك حرکت
ایتدیکنی بیلدیرمشدی . بو اثر نشر ایدیلجه کی زمان روماده
غالیله نك بویه بر ادعان دولای محکوم ایدیلدیکنی خبر آکنجه
فکرندن واز کچدی [*] . وکتابی طابعدن کری آلدی .
وفاتندن اون بدی سنه صوکره بر خلاصه سی نشر ایدیلوب
اصلی نجیب اولان بوکتابدن بحث ایده رکن دهقارت دیرکه :
« . . . بوقانونلرک آت طرفی نظر دفته آلهرق ، اولجه
اوکره ندیکم واحتمالک کسب ووقوف املنده بولوندیم حقیقتلردن
فایده لی ومهم برطاقم حقایق دهآ میدانده چیقارمش اولدیغیمی ظن
ایدیورم . لکن بو حقیقتلرک باشلیجه لرینی دیگر برکتابده
ایضاحه چالیشمدیم . حالوکه ، بعض ملاحظانه مبنی بوکتابی
نشردن فراغت ایتدیکم ایچین بوراده مذکور کتابک محتویاتندن
فضله برشی سوبیله میه جکم . »

دهقارت بوسطرلری آنحق درت سنه صوکره میدانده
چیقاردینی « علومده حقیقی آرامق اصولی حقنده نطق »
نامنده کی رساله ده سوبلشدر . دهقارتک معاصرلری بو اثرک
اقسام فنیه سندن اولدقچه استفاده ایتشلردی . برچوقلری دهقارته
« مهرسن » ک توسطیله اعتراضده بولوندیلر . او نظریه سنك
صحتنه امین ایدی . دهآ صوکره لری برقچ چالیشدینی « سnochات
فکریه و دینه سنی معلن » بر اثری لاتنجه اولدق یازدی .
پارس الهیات دارالفنون مدیرلرینه اتخاف ایتدی . بو اثری
طبعدن اول مهرسنك دلالتیله عصرینك متفکر وفیلسوفلردن
مشهور ژانسه نیستلردن آنولده ایله مشهور اپی کوریپه نلردن
غاسنه ندی ، وهوبس کی ذواته کوندردی . اولرکده فکرلرینی
صوردی . اعتراضلره قارشیلیق اولدق ویردیکی جوابلری
۱۶۴۱ تاریخنده پارسده نشر ایتدی . بوکتابک اصلی ایله
اعتراضلر بالآخره « دوک لوئین » طرفندن فرانسزجه به ترجمه
اولونوب بش آلتی سنه صوکره پارسده طبع ایتدیریلدی .

[*] قوپرینق ، غالیله وکله رنک حیاته عائد بعض اخباراتی
مرحوم بها توفیقک اصرار یله « ذکا » غزنه سنده نشر ایتشدم .